

валі спакойна спаць. З прычыны неасцярожнага карыстання агнём часта ўзнікалі пажары.

Апраналіся рымляне даволі сціпла. Адзенне выраблялі з шэрсці і лёну. Паўсядзённым адзеннем была *туніка* — кароткая кашуля без рукавоў. На туніку насілі *тогу* — доўгі кавалак тканіны, які асаблівым чынам абгортвалі вакол цела. Самым зручным абуткам былі сандалі.

Аснову харчавання рымлян складалі хлеб, сыр, агародніна, масліны. Мясa і рыбу елі вельмі рэдка.

ПАДВЯДЗЁМ ВЫНІКІ

♦ *Рым з'яўляўся не толькі палітычным, але і культурным цэнтрам Рымскай дзяржавы. У ім былі засяроджаны велічныя будынкі і палацы.* ♦ *Вялікай папулярнасцю карысталіся лазні, у якіх з задавальненнем праводзілі час багатыя і бедныя.* ♦ *У адрозненне ад багачоў большасць грамадзян пражывала ў няўтульным жыллі.*

? 1. Растлумачце выраз «Усе дарогі вядуць у Рым». Як ён узнік? 2. Якія функцыі выконвалі рымскія лазні? 3. Складзіце апавяданне «Дзень у Рыме» ад імя жыхара правінцыі. Апішыце з дапамогай тэксту параграфа і ілюстрацый, што вы ўбачылі. 4. Рым адсвяткаваў сваё тысячагоддзе пры імператары Філіпе Арабе. У якім годзе гэта адбылося?

? Правядзіце для аднакласнікаў віртуальную экскурсію па Рымскім форуме ў часы магутнасці Рымскай імперыі.

§ 26. Культура Старажытнага Рыма

?! 1. Асноўныя культурныя дасягненні старажытных грэкаў і эпохі элінізму.
2. У якіх галінах культуры грэкі дамагліся найбольшых поспехаў?

У II ст. да н. э. рымляне заваявалі Балканскі паўвостраў і сталі вучнямі заваяванага імі народа. Аднак яны не толькі шмат чаго ўзялі з грэчаскай культуры, але і здолелі прымножыць яе дасягненні. Таму цяпер мы гаворым пра адзіную антычную, грэка-рымскую, культуру. Што ж было своеасаблівым і непаўторным у рымскай культуры?

1. Рымляне — вучні грэкаў. Калі рымская дзяржава толькі зараджалася, грэчаскія полісы ўжо дасягнулі высокага ўзроўню культурнага развіцця. Таму грэчаская культура актыўна паўплывала на культуру рымскую.

Рымляне перапрацавалі грэчаскі алфавіт. Яны змянілі і дабавілі некаторыя літары. Пасля рымлян лацінскі алфавіт выкарыстоўвае большасць народаў сучаснай Еўропы.

Рымскія арыстакраты наймалі адукаваных грэкаў хатнімі настаўнікамі для сваіх дзяцей. У школах вывучалі грэчаскія творы, перакладзеныя на лацінскую мову. Рымскія юнакі часта ездзілі ў Грэцыю вучыцца ў знакамітых філосафаў. Рымскія імператары працягвалі ўпрыгожваць грэчаскія гарады, праводзілі Алімпійскія гульні.

2. Рымская літаратура і яе значэнне. Рымляне цанілі літаратуру. Яны лічылі, што літаратура неабходная для развіцця кожнага чалавека. Яна вучыць і выходзіць моладзь. Рымляне чыталі шмат павучальных гістарычных твораў пра подзвігі продкаў. Палітычныя прамовы вядомых аратараў запісвалі і з цікавасцю вывучалі.

Найвялікшым паэтычным творам з’яўляецца паэма *Вергілія* «Энеіда». У ёй расказаны найстаражытнейшыя легенды пра паходжанне рымскага народа. У «Энеідзе» паэт праслаўляў род імператара Актавіяна Аўгуста, узводзіў яго да траянскага героя Энея. Праўда, Вергілій не завяршыў «Энеіду» і перад смерцю прасіў сваіх сяброў спаліць няскончаны твор. Але імператар, які вельмі любіў вершы Вергілія, забараніў — вялікія творы павінны жыць у стагоддзях!

Паэты *Гарыцый* і *Авідзій* лічылі, што важная задача паэзіі — праз пачуцці навучаць людзей. Знакамітай стала фраза Авідзія: «Вучыцца трэба заўсёды, нават у ворага».

▲ Бюст Вергілія

▲ Мецэнат прадстаўляе імператару Аўгусту вольныя мастацтвы.
Мастак Д. Б. Цьепала, XVIII ст.

Творчасці паэтаў спрыяў багаты і ўплывовы сябар імператара Актавіяна — *Гай Мецэнат*. Ён запрашаў паэтаў да сябе дадому для чытання вершаў. Заўсёды дапамагаў паэтам. За гэта яны павінны былі праслаўляць імператара і яго кіраванне. Неацэнная дапамога Мецэната зрабіла яго імя хадзячай назвай. Цяпер мы называем *мецэнатам* чалавека, які бескарысліва падтрымлівае мастацтва.

3. Асноўныя помнікі архітэктурны і скульптурны. Грэчаская архітэктурна з’яўлялася асновай рымскай. Першапачаткова рымляне ўзводзілі будынкі з каменю. У перыяд імперыі галоўным будаўнічым матэрыялам стала абпаленая цэгла. У Рыме навучыліся рабіць *бетон* — сумесь пяску, вапны, галькі

Арка імператара Канстанціна ▶

і вулканічнага попелу. Змяшаны з вадой бетон застываў і становіўся вельмі цвёрдым.

З даўгавечных цэглы і бетону можна было ўзводзіць самыя разнастайныя збудаванні. Звонку цэглу закрывалі мармурам. Рымскія архітэктары навучыліся ўзводзіць аркі і купалы ў будынках.

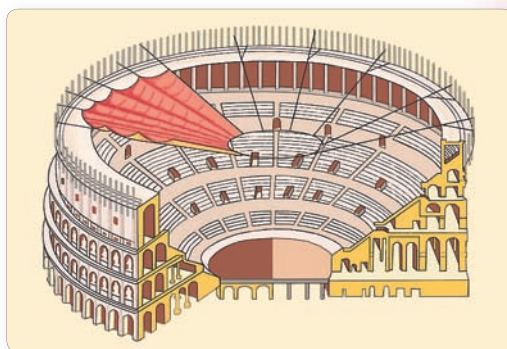
Праслаўляючы ваенныя перамогі Рыма, у цэнтры сталіцы будаваліся трыумфальныя аркі і калоны. Урачысты ўезд імператараў-пераможцаў у горад называлі *трыумф*, адсюль і назва гэтых арак і калон. Шмат якія з іх стаўць да нашага часу ў розных гарадах Еўропы.

У цэнтры сучаснага Рыма ўзвышаюцца руіны *Калізея*. Гэта самы вялікі ў Рыме амфітэатр, які змяшчаў каля 50 тысяч глядачоў. Тут праходзілі гладыятарскія баі, марскія бітвы, цкаванне дзікіх жывёл.

Грамадскія пабудовы перыяду імперыі — форумы, цыркi, тэатры, масты — нават у руінах уражваюць веліччу і прыгажосцю.

▶ Калізей. Сучасны стан

▶ Калізей. Рэканструкцыя

Як і грэкі, рымляне вельмі любілі скульптуру. Статуямі яны ўпрыгожвалі не толькі гарады, але і жыллё. Імператары і багатыя рымляне заказвалі свае *бюсты*. Надзвычай дакладна рымскія скульптары перадавалі выраз твару і характар ча-лавека.

ПАДВЯДЗЁМ ВЫНІКІ

♦ *Грэчаская культура лягла ў аснову рымскай.* ♦ *Культура Старажытнага Рыма дасягнула найвышэйшага росквіту ў перыяд імперыі.* ♦ *У эпоху імператара Аўгуста літаратура перажывала залаты век. Тварылі самыя знакамітыя паэты: Вергілій, Гарацый і Авідзій.* ♦ *Мноства выдатных архітэктурных помнікаў Рымскай імперыі захаваліся да нашых дзён.*

? 1. Дакажыце, што культура рымлян і грэкаў мае шмат агульнага. З чым гэта звязана? 2. Чаму перыяд росквіту літаратуры часоў імператара Аўгуста назвалі залатым векам? Ці можна сказаць, што рымскія паэты былі свабодныя ў сваёй творчасці? 3. Які ўклад у развіццё архітэктурны ўнеслі старажытныя рымляне? 4. Якія архітэктурныя збудаванні пацвярджаюць той факт, што рымляне аддавалі перавагу масавым забавам?

Хто такі Мецэнат? Чаму яго імя стала агульным? Ці ведаеце вы беларускіх мецэнатаў? Што яны зрабілі для захавання культурнай спадчыны Беларусі?

«ЭНЕІДА НАВЫВАРАТ»

Творчасць Вергілія і іншых вялікіх паэтаў Старажытнага Рыма тысячагоддзямі натхняла людзей. У сярэдзіне XIX ст. у Беларусі з'явілася паэма «Энеіда навыварат», якая стала вельмі папулярнай. Дзеянне адбывалася на беларускай зямлі. У гумарыстычных вобразах рымскіх багоў і герояў лёгка можна пазнаць звычайныя вобразы беларускіх сялян і паноў.

Па матывах паэмы Вергілія напісаны творы не толькі ў Беларусі, але і ў Францыі, у Аўстрыі, Расіі, Украіне. Пра што гэта сведчыць?